

ምክርታት ንኣተሓሕዛ ምስ ኤለክትሮናውያን ሚዲያታት

ቆልዑት ብኣጋኡ ርክብ ምስ ኤለክትሮናውያን ሚዲያታት/ መሳርሒታት ከገብሩ እዮም፣ ስማርትፎንን ተለቪዥንን ታብለትን ንወለዶም ከምኡ ደማ ንፊለጥቶም ኣገደስቲ ኣቕሑታት ስለዝኾኑ። እቶም መሳርሒታት ውጥምናኦምን ተገዳስነቶምን የበራበሩ። እቶም ወለዲ ሸው ድሕሪ ሓጺር እዋን ነዚ ሕቶ ክህልዎም፣ ህጻንና ኣብ ሞባይላይ ስእልታት ክርኢ ወይ ናይ ጸወታ ኤፕ ክፍትን ይኸእል ዶ፣ ቆልዑት ቤት-ትምህርቲ ቀዳሞት ተመኩሮታት ኣብ ኢንተርነት ይእክቡ፣ ሸው ግና መሰነይታን ደገፍን የድልዮም። መንእሰያት ኣየኖት ኣማራጺታትን ርክሳታትን ኣብ ርእሱ ምምሕዳራዊ ምጥቓም ሚዲያ ከምኡ'ውን እንታይ ክስተውዕሉ ከምዘለዎም ኣብ ኢንተርነት ክግብዩ ከለው ክመሃሩ ኣለዎም።

ምክርና ንወለዲ እዩ ዝምልከት፣ ግን እንተላይ ንፊለጥቲ ከምኡ'ውን ን ምስ ቆልዑትን መንእሰያትን ዝሰርሑ ኪኢላታት። መንእሰያት ሰባት ኣብ ምጥቓም ኤለክትሮናዊ ሚዲያታት ብብቕዓት መታን ክስነዩ ክንሕግዘኩም ንደሊ። እቶም ምክርታት ዋላ ኣብ በራሪ ጽሑፋት ክትረኽቡ ኢኹም፣ ብነጻ ክትጠልቦም ወይ ካብ ኢንተርነት ከተምጽኡ ትኸእሉ - ንሰለስተ ናይ ዕድመ ደረጃታት፣ ቆልዑት ክሳብ 7 ዓመት፣ ቆልዑት ኣብ መንጎ 6 ን 13 ን ዓመት፣ መንእሰያት ኣብ መንጎ 12 ን 18 ን ዓመት። እቶም በራሪ ጽሑፋት ኣብ 16 ቋንቋታት ይርከቡ እዮም።

ከም መወሰኸታ ነዞም ምክርታት ኣብዚ ሰነድ መግለጻታትን ቀጻልቲ ሓበሬታታትን ትረኽቡ።

መግለጽታት ነቶም ምኽርታት ንምትሓዝ ኤለክትሮናዊ ሚዲያታት - ን ክሳብ 7 ዝዕድመኦም ቆልዑት ዘለዎም ወለዲ

ነቶም ቆልዑት ኣብ ምጥቓም ሚዲያታት ኣሰንይዎም ኢኹም።

ቆልዑት ኣብዚ ናይ ሚዲያ ወይ ናይ ኮምፒዩተር ዓለም መሰነይታ ብወለዲ ወይ ብካልኦት ፈለጥቲ ሰባት የድልዮም። ኣጠቓቕማ ሚዲያ ኣብቲ ቆልዓ እንታይ ሳዕቤን ከምዘለዎ ከምኡ'ውን እንታይ መልሲ ከምዘርኢ ተዓዘቡ ኢኹም (ንኣብነት ብፍርሂ ወይ ብሓንሰ)። ብዛዕቡ ምስቲ ቆልዓ ተዘራረቡ።

ቆልዑት ካብ ንእስነቶም ብኤለክትሮናዊ ሚዲያታት ተመሲጦም። ንወለዶም፣ ንእርግ ዝበሉ ኣሕዋት ከምኡ'ውን ንካልኦት ፈለጥቲ፣ መሳርሒታት ከመይ ከምዘሰራሑ ይዕዘቡዎም ከምኡ'ውን ብዙሕ ነገር በዓሎም ይፍትኑ። ስለዚ ዓበይቲ ንቆልዑት ኣብ ምጥቓም ሚዲያ ብቀረባ ከሰንይዎም ከምኡ'ውን መልስታት ቆልዑት ብዑቱብ ክወስድዎም ኣገዳሲ እዩ።

ትሕቲ ሰለስተ ዕድመ ዘለው ቆልዑት ብቀዳምነት ቀረባ ከባቢኦም ብቀጥታ ክድህሱ ኣለዎም ከምኡ'ውን ቀጥታዊ ርክብ ምስ ሰባትን ነገራትን የድልዮም። ኤለክትሮናዊ ሚዲያታት ንኣብነት ብተወሳኺ ኣገባብ ክጥቀሙ ይኽእሉ፣ ብሓንሳብ ስእልታት ንምርእይ ወይ ምስ ኣዝማድ ብጊደዮ ቸት ምዝራብ።

ንቆልዑትኩም ዝኾነ ናይ ሚዲያ ትሕዝቶ ጓሂ ወይ ፍርሒ እንተዝገብርዎም፣ ምትህድዳእ ግበርዎም ኢኹም። ነቲ ትሕዝቶ ከምዘይክእልዎ ክዕዘብ እንተዝከኣል፣ ንምጥቓም ሚዲያ ከተቋርጹ ይግብኣኩም።

ናይ ኣረኣኢያ ተራ ከምዘለኩም ኣስተውዕሉ።

ወለድን ካልኦት ፈለጥቲ ሰባትን ንቆልዑትሲ ኣብ ምትሓዝ ሚዲያታት ኣረኣኢያታት እዮም። ስለዚ ናትኩም ልምድታት ሚዲያ ተቋጻጸሩ ኢኹም።

እቶም ቆልዑት ኣብ ክንዲ ንዕኡም ንሞባይል ዝያዳ ኣቋልቦ እንተተሞሂቡ ከግንዘቡ ይኽእሉ። ኣብ ስድራታት ናይ ምጥቓም ሚዲያ ሕጋዊት እንተ ተመስራቶም ከምኡ'ውን እቶም ወለዲ ብኣደቦም ግርም ኣረኣኢያ እንተኾይኖም እቶም ቆልዑት ብቑዕን መጠነኛን ኣጠቓቕማ ሚዲያ ክመሃሩ ከምዝኽእሉ ብመጽናዕታት ክረክ ይከኣል።

ሰለዘ ን ነፍሲወከፍኩም ልምድታት ሚዲያ ሕሰቡሎም ከምኡ ድማ ኣረኣኢያ ኩነሎም፣ ንኣብነት ብዛዕባ ስክሪን/ኤለክትሮኒክ ሚዲያ ዘይተጠቀሙ ግዜ እንድሕር ኮይኑ። ኣብ ሓባር ድራር፣ ኣብ ፍጻሚታት ቀዳሙ-ሰንበት ወይ ኣብ መንጎ ዝርርባት ሞባይልኩም ብዘይ ድምጺ ከምዝኾነ ወይ ብዝተኻለል መጠን ኣብ ጣውላ ከምዘይኮነ ኣስተውዕሉ ኢኹም። ብኸምኡ ብዝወሓደ ናብ ካልእ ትዝንብሉ ከምኡ'ውን ምሉእ ኣቓልቦኹም ኣብቲ ሕጂ ትገብሩ ዘለኹም ክትእንፍቱ ትኽእሉ - ከምኡ'ውን ኣብቶም ዘለው ሰባት። ስማርትፎንኩም /ሞባይል ኣብ ቀረባ ቆልዑት ከምዘይኮነ ኩሉ ግዜ ተጠንቀቁ። እዚ ዋላ ንታብሊት ወይ ላፕቶፕ ይምልከት።

ኣብ ኣተሓሕዞ ኤለክትሮኒክ ሚዲያታት መስተ-በሃልቲ ኩኑ።

ንኣሽቱ ቆልዑት ብቀዳምነት ወፋይነትኩም የድልዮም፣ ዋላ ውን ተንቀሳቓሽነት ከምኡ'ውን ግዜ ንነጻ ምጽዋትን ዕንደራታትን የድልዮም። እዚኦም ተመኩሮታት ምስቲ ዝተሰነዩ ኣጠቓቕማ ኤለክትሮኒክ ሚዲያ ክጽንበር ይከኣል። ምጥቓም ናይ ስክሪን ኮምፒዩተር ሚዲያታት ቅድሚያ ዓራት ምኻድ ንምውሳድ ድቃስ የኸብዶ እዩ።

ቆልዑት ብቀዳምነት ቀጥታዊ ኣቓልቦ የድልዮም። ናጽላታት/ማማያት ሓቀኛታት ኣሕዋት የድልዮም ከምኡ ድማ ድምጽታትን ምድራዝን፣ መታን ጽቡቕ ክስምዖም። ሰለዘ ስማርትፎን፣ ታብሊት፣ ኮምፕዩተር ወይ ተለቪዥን ንዕኡም ብቐዓት ኣይኮኑን።

ዋላ ኣብ ቅሩብ ዝካተቱ ቆልዑት ካልኣት ንጥፊታት ከም ምንቅስቓስ፣ ምጽዋት፣ ምትንኻፍ ወይ መጽሓፍቲ ቀንዲ ኣገደስቲ ክኾኑ ኣለዎም። ኤለክትሮኒክ ሚዲያታት ነዚኦም ተመኩሮታት ከውስኹ ይኸእሉ። ሽዑ ልምድታት ከግበሩ ጠቓሚ እዩ፣ እቲ ቆልዓ ንኣብነት ኩሉ መዓልቲ ድሕሪ ምሳሕ ሰለስተ ሓጻርቲ ቪዲዮታት ክርኢ ይፍቐደሉ። ብኸምኡ ቅልጥፍ ኢልኩም ውሳኔ ክትገብሩ ኣየድልዩኩምን ከምኡ'ውን ንውሕ ዝበለ ምዝርራብ ክትውግዱ ትኽእሉ። ቆልዑት በዚ ዓይነት ኣገባብ ናይ ሚዲያ ትሕዝቶታት ብጥንቃቄ ንክወስዱ ከመሃሩ እዮም። ዋላ ሕቶታት ብዛዕባ ዝተፈላለዩ ኣርእስትታት ብሓንጻብ ኣብ ንቆልዑት ዝተሰማምዑ መርበባት ኣብ ኢነተርነት መልስታት ኣብ ምርካብ ጠቐምቲ ክኾኑ ይኽእሉ።

ቅድሚያ ምድቃስ ምርኣይ ዝኾነ ስክሪን (ማለት ኮምፕዩተር፣ ሞባይል፣ ወዘተ) ክውገድ ኣለዎ፣ እዚ ንምድቃስ ክኸብዶ ስለዝኸእል።

ናይ ስክሪን ግዜታት ወስኑ ኢኹም።

እቲ ቆልዓ ኣብ መዓልቲ ክንደይ ግዜ ኣብ ቅድሚያ ስክሪን ከምዝውዕል ትውስኑ ኢኹም። ኩሉ ቆልዓ ካልእ እዩ፣ ንውልቃዊ ሳዕቤን ኤለክትሮኒክ ሚዲያ ከምኡ'ውን ንዓቕሚ ኣቓልቦ ቆልዓኹም ኣስተውዕሉ ኢኹም። ንጸራት ደረታት ስርዑ ከምኡ ድማ ከም ተኸተሉ ውን ኣስተውዕሉ።

ቆልዑት ንክንደይ እዋን ተለቪዥን ክርእዩ፣ ኣብ ታብሊት ክጻውቱ ወይ ቪዲዮታት ክርእዩ ይኽእሉ፣ ከምኡ'ውን መዓስ በዚሑ እዩ፣ እዚኦም ሕቶታት ንቡራት እዮም ግና ጸብብቲ እዮም። ቆልዑት ኣዝዮም ዝተፈላለዩ ስለዝኾኑ። ነቲ ሓደ ቆልዓ ብዙሕ እንተኾይኑ ነቲ ካልእ ቆልዓ ድሓን ክኸውን ይኽእል። ንኣደብ ቆልዓኹም ተዓዘቡ ኢኹም። መጠነኛ ድዩስ ርቡጽ ድዩ ዝመስል - ንዝተፈላለዩ ንጥፊታት ድዩ ዘገድስ ወይስ ቀንዲ ኣብ ቅድሚያ ስክሪን ኮፍ ክብል ዝፈቱ፣ ክንደይ ግዜ ስክሪን ፍቕድ ከምዝኾነ ባዕልኹም ትውስኑ። ንኣብነት፣ ሓደ ክፋል ናይ ካርቱን ፊልም ኣብ መዓልቲ ወይ ሓንጻዕ ሓደ ዙርያ ምጽዋት። ኣብ ዕድመ ንእሽቶይ ህጻን ድግማ ውን ጽቡቕ እዩ፣ እቶም ቆልዑ ሓደ ነገር ሓንጻዕ ጥራይ እንተተገኙ ስለዘይርድኡ እዮም። መስሓቕ ወይ ንቆልዑት ማኻሪ ዝኾነ ትሕዝቶ ብቐዕ እዩ፣ ከምኡ ድማ ፍሉጣት ቅርጽታትን ሰናይ መወዳእታ ዘለዎም ዘንታታትን። እቲ ዝተመደበ ግዜ ስክሪን ብሓቂ ከምተኸተለ ከተስተውዕሉ ኣዝዮ ኣገዳሲ እዩ። ጥራይ ግዜኣዊ ደረት ክግበር ብዙሕ ግዜ ኣይሓይሽን፣ ነቲ ቆልዓ ኣብ ማእከል ቪዲዮ ወይ ኣብ ማእከል ጸወታ ንክዩቀረጸ፣ ግና ምውህሃድ ምስቲ ግዜ ፊልም ወይ ምስቲ ግዜ ጸወታ እዩ ዝምረጽ።

ነቲ ደረት ዕድመ ውን አኹብሩ ኢኹም።

ናይ ዕድመ ደረት ናይ ፊልምታት (FSK ወዘተ) ከምኡ'ውን ጸወታታት (PEGI፣ USK ወዘተ) አስተውዕሉ ከምኡ'ውን ብተወሳኺ እቲ ትሕዝቶ ንቆልዓኹም ብቐዕ እንተኾነ ሕሰቡ ኢኹም።

ደረት ዕድመ ናይ ሓዘዘ አንፈት ይህብ እዩ፣ ጸወታ፣ ፊልም፣ ፕሮግራማት ተለቪዥን ወይ ኤፕስ ብዕድመ ብቐዕ እንተኾነ ወይ ትሕዝቶ ዘይብቐዕ ክኸውን እንተኸክል ይሕብር እዩ። ኣብ ዝኾነ ጉዳይ ግና ውልቃዊ ዝኾነ ምግምጋም አገዳሲ እዩ፣ ምክንያቱ ቆልዑት ዝተፈላለዩ መልሰታት የርእዩ። እዚ ማለት ዋላ ብዕድመ ዝተደረተ ትሕዝቶ ክርብጽ ወይ ስምዒታዊ መልሰታት ክሰብ ይኸክል።

ኣብ ናይ ቪዲዮ ጸወታታት እቶም ኣብ ምሉእ ኤውሮጳ ዘለው ማዕረ ዝኾኑ ምልክታት PEGI ሓደ ጸወታ ነዩናይ ጉጅለ ዕድመ ብቐዕ ከምዝኾነ ይሕብሩ (3፣ 7፣ 12፣ 16፣ 18)። ብተወሳኺ ኣብቲ ጸወታ ዓመጽ፣ ግብረ-ሰጋ፣ ድራጋት፣ ምፍልላይ፣ ጽዮፍ አዘራርባ፣ ዘፈርሕ ትሕዝቶ ወይ ናይ ጣላዕ ባኢታታት እንተ ዝቐልቀሉ ብስእላውያን ምልክታታት ኣብቶም ባኮታት ክረእ ይከክል እዩ።

ንፊልምታት ሲነማ ከምኡ'ውን ድምጻዊ-ስእላዊ መሳርሒታት እቲ ናይ ስዊዘርላንድ ኮሚሽን ምክልኻል መንእሰያት ኣብ ፊልም (JIF) ምክርታት ብዛዕባ ናይ ዕድመ ደረት እዩ ዝሕብር። ሓደሓደ ግዜ ኣብ መንጎ እቲ ናይ ዕድመ ደረት እንተላይ ሓደ ክብ ዝበለ ዝተመኸረ ዕድመ ይውሰኽ እዩ። ካብ ወጻኢ ናብ ጀርመን ዝሓተወ ስርሓት ፊልም ዝበዝሕ ግዜ FSK ዝብሃል ደረት ዕድመ (ወለንታዊ ርእሰ ቍጽጽር ናይ ጀርመን ቍጥባ ፊልም) ክግበረሉ እዩ።

ሚድያታት ዝኾነ መእለዩ ቆልዑት ኣይትክኡን'ዮም።

ኤለክትሮናዊ ሚድያታት ንምህዳእ ወይ ንምዝንባል ንቆልዑት ክጥቀሙ የብሎምን። ቆልዑት ነቲ ትሕዝቶ ሚድያ ኣብ ሓንጎሎም ክሰርሕዎ ከለው፣ ጥራይ ብኣካላቶም ስቕ ይብሉ። ብዝተኸኸለ መጠን እቶም ቆልዑት ኣብ ናይ መዓልታዊ ናብራ ጉዳያት ኣብ ተግባር ኣውዕልዎም።

ንቆልዑት ምትህድዳእ ክትገብሮም ወይ ኣቃልቦኦም ከተዘንብል እንተደሊኹም ኤለክትሮናዊ ሚድያታት ሓዘዘቲ እዮም። ብሕልፊ ሓደ ነገር ቀልጢፍካ ከተሳልጥ እንተዘለካ ወይ ሓንሳብ ህድኣት እንተዘድልዩካ። እቶም ቆልዑት ብኸምኡ ግን ጥራይ ኣካላቶም ክህድኡ እዩ ተለቪዥን ዝርእዩ ወይ ጸወታ ዝጻወቱ እንድሕር ኮይኖም። እቲ ትሕዝቶ ሚድያ ሽዑ ብኣእምሮኦም ክሰራሕ ኣለዎ - እዚ ከኣ ውሽጣዊ ህውከት ክገብረሎም ይኸክል። ስለዚ ነቲ ቆልዓ ኣብ ከምዚ ዓይነት ኩነት ጥራይ ታብለት ወይ ሞባይል/ ስማርትፎን ክወሃብ ኣለዎ።

ኣብ ክንዲኡ እቶም ቆልዑት ብዝተኸኸለ መጠን ኣብ ናይ መዓልታዊ ናብራ ጉዳያት (ምሽማት፣ ምልዕዓል/ምስራዕ፣ ምክሻን፣ ምጽራይ፣ ወዘተ) ክትወሃሃድዎም ፈትኑ። ንኸምኡ ኣቐልቦኹም ኣብቲ ቆልዓ ክተርፍ ይኸክል። ሽዑ ብድሆ ትገብሩሉ ከምኡ'ውን ብጸወታ ጌርኩም ተሓታትነት ንንኣሽቱ ዕማማት ከተመሓላለፉ ትኸክሉ።

ዋላ ንጥቕሚ መቐጻዕቲ ወይ ሞቕሽሽ፣ ሞባይል፣ ታብለት፣ ተለቪዥን ወይ መጻውዒ ኮንሶል/መሳርሒ ብቐዓት ኣይኮኑን። ብኸም ኡ ኣገዳስነቶም ክዓቢ ይኸክል። ሽዑ ነቶም ቆልዑት መጠነኛ ዝኾነ ኣጠቓቕማ ሚድያ ክትምህሮም እናኸበደ እዩ ዝኸይድ።

ከፋት ዝርርብ ካብ ናይ ፊልተር ዘለዎ ሶፍትዌር ኣገዳሲ እዩ።

ምስቲ/ታ ቆልዓ ከከም ዕድመኡ ብዝተመልከተ ብዛዕባ ዝሻቐሉ ትሕዝቶታት ተዘራረቡ።
ቲሺ፣ ኮምፕዩተር/ላፕቶፕ ከምኡ'ውን ታብለት ኣብ ክፍሊ ቆልዑት ከይተንብሩ ኢኹም።
ፊልተር ዘለዎ ሶፍትዌር (ትእዛዛት ኮምፒተር) ጠቓሚ እዩ ግና ምሉእ ምክልኻል
ኣይህብን እዩ።

መርከቢ ደረት ዕድመ ዘለዎ ትሕዝቶ ዝዓግቱ ፊልተር ዘለዎም ፕሮግራማት ናይ ግድን ክሰረቱ ኣለዎም፣ ቆልዑት ከይተረከቡ ቢዩኖም ኣብ ኢንተርኔት ክኣትዉ ምስጀመሩ (ማለት ንኣብነት ቢዩኖም ናይ ዩቲዩቲቭ ቪዲዮታት ክርእዩ ከለው)። እቶም ፊልተር ዘለዎም ፕሮግራማት ግና ሚእቲ ሚእታዊት ምክልኻል ክህቡ ኣይክእሉን።

ቆልዑት ንዓኹም ከውከሱ ክኸእሉ ንክፈልጡ ኣገዳሲ እዩ፣ ገለ ሓድሽ ነገር እንተዝርእዩ ወይ ገለ ስግንጢር ነገር እንድሕር ዝምከሩ። መልስታትን ስምዒታትን ቆልዑት ኣኹብሩን ብዕቱብ ውሰድዎም ኢኹም፣ ብቀሊልን ንቆልዓ ምቹእ ዝኾነን ቋንቋ ተዛረቡ፣ ብዛዕባ እቲ ቆልዓ ተሞኪሩ ዝነበረ ብክፉት ተዛረቡ ከምኡ'ውን ዝኾነ ዘይርገጽን ወይ ፍርሒ ናይቲ ቆልዓ ከምተኹብሩን ከምትርድኡን ኣርእዩ።

ናይ ተለቪዥን መሳርሒ፣ ኮምፕዩተር፣ መጻውዒ ኮንሶል ወይ ታብለት ኣብ ናይ ቆልዓ ክፍሊ ክኹኑ የብሎምን። እቶም መሳርሒታት ኣብቶም ኩሎም ክረኽቡ ዝኸእሉ መንበሪ ቦታታት እንተኹይኖም፣ ምቕጻጻር ናይ ስክሪን ግዜታት ዝቐለለ እዩ።

ጥንቓቕ ምስ ግላዊ ሓበሬታን ስእልታት ኣብ መርብብን።

ኣብ ኢንተርኔት ከምኡ'ውን ብሕልፊ ኣብ ማሕበራዊ ሚዲያታት ምስ ስእልታትን ግላዊ ሓበሬታን ከም ስም፣ ኣድራሻን ዕድመን ናይቲ ቆልዓ ተጠንቀቐ ኢኹም። ኣብ ኢንተርኔት/ኣንላይን ዝዝርግሑ ስእልታት ገጻት ቆልዑት ክርእዩ የብሎምን።

ኩሉ ሰብ መሰል ነፍስወከፍ ስእሊ ኣለዎ - ካብ ትውልዲ ንየው። ከም ወለዲ ወይ ዓቢ ዝኣሊ ሰብ ስለዚ ኩሉ ግዜ እዚ ዝስዕብ ክትሓስብሉ ኣለኩም። ናይቶም ቆልዑት ኣየኖት ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ኣብ ኢንተርኔት ክትዝርግሑ ወይ ብዎትሴፕ ክትሰዱ ክትጥንቐቐ ኣለኩም። እቲ ሎሚ መስሓቕ ዝመሰል ዝኸውን ድሕሪ ቅሩብ ዓመታት ምናልባት ሕፍረት ክኸውን ይኸእል። ፕሮግራም እንተሎ ከምዚ ዓይነት ስእሊ ወይ ቪዲዮ ካብኹም ኣብ ኢንተርኔት ክርከብ እንተትደልዩ ባዕልኹም ሕሰብሉ ኢኹም። ሓንጻዕ ኣብ ኢንተርኔት ዝተገበረ ገለ ነገር እንደገና ካብቲ ኢንተርኔት ክተውጽኦ ዝበዝሕ ግዜ ከቢድ ዋላ ዘይከኣል እዩ። ካብ ዝተዘርግሑ ስእልታት ንኣብነት ስክሪንሾት (መቐድሒ ስእሊ ኮምፕዩተር) ክግበር ይከእል። ቪዲዮታት ወይ ስእልታት ብዘይ ናትኩም ቍጽጽር ወይ ፍልጠት ካብ ኢንተርኔት ክስሓቡን ክስራሑን ይከኣሉ።

ኣብ ማሕበራዊ-ድምጺ መርባባት ክትዝርግሑ እትደልዩ ስእልታትን ቪዲዮታትን ብውሕዱ ገጻት ቆልዑት ክረኣዩ የብሎምን። ቆልዑት ንኣብነት ካብ ድሓር ክትስእልዎም ትኸእሉ፣ ገጻም ብናይ ስማይሊ ምልክታት ክትሸፍኑ ወይ ብናይ መሰርሒ ፕሮግራም ክትኸውሉ ትኸእሉ።

ምርዳኦ ሚዲያ ውን አመሓላለፉ።

ረክላም ከመይ ከምዝሰርሕ ነቲ ቆልዓ ግለጹ ከምኡ'ውን ኣብ ቲቪ ወይ ኣብ ዩትዩብ ዘሎ ረክላም ካብ ካልእ ትሕዝቶ ከመይ ክፈላለ ከምዝከኣል ግለጹ ኢኹም።

ንኣሽቱ ቆልዓት ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ሓቂ ወይ ዘይሓቂ እንተኾይኖም ናይ ምፍራድ ክእለት የብሎምን። እንተላይ ካብ ትካላት ዝመጹ ኣገባባት ረክላም ክፈልጡ ኣይክእሉን። ትካላት ንኣብነት ኣብ ጸወታታት ወይ ኤፕሰ ረክላም ከምዝገብሩ ኣቕሑታቶም መታን ከግዛኡ ነቶም ቆልዓት ኣርእይዎም። ኩሉ ኣብ ተለቪዥን ወይ ኣብ ዩትዩብ ክረኣ ዝከኣል ሓቅነት ከምዘይኮነ ምስ ቆልዓት ተዘራርቡሉ ኢኹም። ከምኡ'ውን ብፍሉይት ፕሮግራማት ኮምፕዩተር ንኣብነት ስእልታት ብቀሊል ክትቐይርኩም ከምትክእል ውን ሓብሩ። ብዛዕባኡ ፍልጠት እንተለኩም ከም ኣብነት ኣብ ነፍሲወከፍ ስእልኹም ከተርእዩ ትክእሉ።

አወንታውን ሃናጽን ምትሓዝ ሚዲያ ኣተባብዑ ኢኹም።

ሃናጺ ኣተሓሕዛ ምስ ኤለክትሮኖዊ ስእልታትን ቪዲዮታትን መዚቃን ድገፉ ኢኹም። ኣድናቂ ተመኩሮ ፍጻሜታት ክገብሩ ዝክእሉ ጽቡቕት ጸወታታትን ቪዲዮታትን ኣለው። እቲ ኢንተርኔት ብዝተረፈ ዕብይ ዝበለ ምርጫ መምሃሪ ትሕዝቶ ይህብ።

ብተሓታትነት እንተተጠቐምኩም ኤለክትሮኖዊ ሚዲያታት ብዙሓት ጽቡቕት ኣማራጺታት ይህቡ። የትዩብ ካብ ብመብርሂ ቪዲዮታት (ናይ መግለጺ ቪዲዮታት) መሊኡ እዩ ከምኡ'ውን "How to" ዝብሃሉ ቪዲዮታት፣ ስጉም ብስጉም ዝግለጹ መምርሒታትም ንኣብነት ንናይ ምትንኻፍ ፕሮጀክታት። ብምስኣል ትመልእዎም ወረቓቕቲ ንምሕታም እንተላይ ኣብ ኢንተርኔት ክርከቡ እዮም ከምኡ'ውን ብዙሓት ጸወታታት ደስ ጥራይ ዘይብሉ፣ እንተላይ ሓገዚ መምሃሪ ኣምራት የቐርቡ እዮም።

ናይ ቆልዓት ሓበሬታ መርበባት እቶም ቆልዓት ረቐቐቲ ክእለታቶም ገና ዝምዕብሉ ከምዘለው ኣብ ግምት ክኣትዉ እዮም። እንተላይ ምስ ዕድመ ዝሰማማዕ ፍልጠት፣ ጸወታታት ከምኡ'ውን ሃነጽቲ መዘናግዒ ነገራት ይሰምሩ እዮም። ሓገዝቲ ናይ ቆልዓት ፕሮግራማት ሞባይል (ኤፕስ) ብናይ ገምሪ ተሰሪሖም ኔሮም፣ ምፍታን ከምኡ ድማ ውጥምናን ተገዳስነትን የበራብሩ።

ብዝተረፈ ቆልዓት ቅርጽታት ካብ ዝፈትዉ ፊልምታት ወይ ጸወታታት ኣምሲሎም ንክጻወቱ ይፈትዉ። እዚ ኣማራጺታት ንሃናጺ ምጽዋት ምስ መዘናገብ ይህብ እዩ።

መግለጽታት ነቶም ምኽርታት ንምትሓዝ ኤለክትሮናዊ ሚዲያታት - ን ኣብ ምኣንጎ 6ን 13ን ዝዕድመኡም ቆልዑት ዘለዎም ወለዲ

ኢቻልቡኹም ኣብ ሚዲያዊ ኣመዳድባ መዘናግዒ ኣድሃቡ።

ቆልዑት ዲጂታል/ኤለክትሮናዊ ሚዲያ ጥራይ ክሕዙ ዘይኮኑ፣ ዋላ ካልኣት ናይ ዕረፍቲ ንጥፊታት ክገብሩ ኣስተውዕሉ ኢኹም፣ ንኣብነት ኣብ ደገ ምንቅስቓስ፣ ስፖርት ምግባር ወይ ምስ መዘናታቶም ምርኻብ። ምጥቓም ናይ ስክሪን ኮምፒተር ሚዲያታት ቅድሚ ዓራት ምኻድ ንምውሳድ ድቃስ የኸብዶ እዩ።

ምሓር ግዜ ኣብ ቅድሚ ስክሪን ንኣብነት ኣካላታዊ ዓገብ ወይ ህዝርጥና ከስዕብ ይኸእል - ተለቪዥን፣ ሞባይል ወይ ታብሊት ይኹን ብዘየገድስ፣ ክሳብ ዋሕዲ ተንቀሳቅስነት ክበጽሕ ይኸእል እዩ። እዚ ንቆልዑት ዕቲብ ሳዕቤን ክገብር ይኸእል። ስለዚ ጽቡቕ ሚዲያ ኣብ መንጎ ኣንላይንን ኣፍላይንን ንጥፊታት ንፊዚካዊ ክምኡ ድማ ኣእምሮኣዊ ምዕባል ቆልዑት ኣዝዩ ኣገዳሲ እዩ። ምስ ኣዕፍኽ ምጽዋት፣ ስፖርት ምግባር ወይ ሓባር ፍጻሜታት ስድራ ምግባር ኩሉ ግዜ ኣብ መደብ መዘናግዒ ክጸሓፍ ኣለዎ።

ስልኪይና ብቐጥታ ብሞባይል፣ ታብሊት ወይ መጻወቲ ኮንሶል ክድምስስ የብሉን። ዋላኣደ ተዘይገበርካ ሃናጺ ክእለት ክተባባዕ ከምዘይከእል ሎሚ ንፊልጥ ኢና። ሓደሓደ ግዜ ስልኪይና ምጽግም ውን ንምዕባል ባህሪ ሰብ ኣገዳሲ እዩ። ንናይ ኣፍላይን (ካብ ኢንተርነት ወጻኢ) ንጥፊታት ሓሳባት እክቡ ወይ መን ብዝነውሐ ግዜ ብዘይ ሞባይል፣ ኮምፕዩተር ወይ መጻወቲ ኮንሶል ክጻውር ከምዝኸእል ውድድር ግበሩ።

ቆልዑት ብቐጥታ ቅድሚ ምድቃስ ገና ርክብ ሚዲያ ስክሪን እንተለዎም እቲ ድቃስ ከኸብዶ ይኸእል እዩ። ካልኣት ልምድታት ንግዜ ድቃስ ኣተባብዑ ኢኹም - ንኣብነት ብሓንሳብ ብዛዕባቲ መዓልቲ ምዝራብ፣ ዝስማዑ ነገራት ምስማዕ፣ ምንባብ ወይ ባዕልኹም ኣብ መጽሓፍ ምንባብ።

ናይ ስክሪን ግዜታት ብሓንሳብ ወስኑ ኢኹም።

ብዝተኸእለ መጠን ብሓንሳብ ምስ ቆልዓኹም ክንደይ ግዜ ኣብ ኣመዓልቲ ወይ ኣብ ሰሙን ኣብ ኮምፒተር ስክሪን ክውዕል ከምዝፍቐድ ትውስኑ (ንኣብነት ሓደ ክፋል ፊልም ወይ ሓደ ዙርያ ጸወታ)። ንጹራት ደረጃታት ስርዑ ከምኡ ድማ ከም ተኸተሉ ውን ኣስተውዕሉ። ካብ ዘይምኽታል ሕጋጋት ዘስዕብ ምህላው ሳዕቤናት ካብ ቀዳምነት ንጹርን ፍሉጥን ከኸውን ኣለዎ።

ቆልዑት ከንደይ ግዜ ትለቪዥን ክርእዩ፣ ክጻውቱ፣ ኣብ ኢንተርኔት ክድህስሱ ወይ ሞባይል ክጥቐሙ ይፍቐደሎም፣ ከምኡ'ውን መዓስ በዚሑ እዩ፣ እዚኦም ሕቶታት ንቡራት እዮም ግና ጸብብቲ እዮም። ቆልዑት ቡብውልቆም ዝተፈላለዩ እዮም፣ ነቲ ሓደ ቆልዓ ብዙሕ እንተ'ቲይኑ ነቲ ካልእ ቆልዓ ድሓን ክኸውን ይኸእል። ንኣደብ ቆልዓኹም ተዓዘቡ ኢኹም። ዘይሚዛናዊ ወይ ርቡጽ/ህውከተኛ ድዩ፣ ካልኣት ንጥፊታት ብሰንኪ ምጥቓም ሚዲያ ተዓንቂፎም ድዮም።

እዋን ደረት ክትውስኑ ከለኹም ኩሉ ግዜ ዝኸነ ዓይነት ስኬት/ኮምፕዩተር ከምዝኸነ ኣስተውዕሉ፣ ማለት ተለቪዥን፣ ጸወታታት፣ ሞባይል ከምኡ'ውን ኢንተርኔት። ንጹራት ደረታት ሰሪትኩም እቲ ዝተባህለ ብሓቂ ከምዝኸተል ውን ኣስተውዕሉ። እዚ እንተዘይተፈጸመ እንታይ ሳዕቤናት ከምዘለዎ ካብ ቀዳምነት ወስኑ ኢኹም። ከምኡ'ውን፡- ናይ ቆልዑት ክፍልታት መሳርሒ ተለቪዥን፣ ኮምፕዩተር፣ መጻውዒ ኮንሶል ወዘተ ክሕዙ የብሎምን። ኡቶም መሳርሒታት ኣብቶም ኩሎም ክረኽቡ ዝኸእሉ መንበሪ ቦታታት እንተ'ቲይናም፣ ምቕጽጻር ናይ ስኬትን ግዜታት ዝቐለለ እዩ።

ነቶም ቆልዑት ኣብ ምጥቓም ኢንተርኔት ኣሰንይዎም ኢኹም።

እቲ ኢንተርኔት ዕድላትን ርክሳታትን እዩ ዘቐርብ። ኣብ ኢንተርኔት ጽቡቕ ንክንቀሳቐሱ ንቆልዑት ሓግዝዎም ኢኹም፣ ኣሰንይዎም ሽዑ ከምኡ'ውን ምስኡም ብዛዕባ ተመኩሮታትኩም ተዛረቡ።

ኢንተርኔት ማራኺ ስለዝኸነ እቶም ቆልዑት ብኣጋኡ ምስኡ ርክብ ከገብሩ እዮም፣ ኣብ መዓልታዊ ናብራ ስድራ ከምኡ ድማ ኣብ ዓለም ዓቢይቲ ኣገዳሲ ተራ ስለዝጻወት።

ንስኻትኩም ከም ዓቢይቲ ኣብ ምድህሳስ ኢንተርኔት ክተሰንይዎም ብሕልፊ ኣገዳሲ እዩ። ጽቡቕ ጌርኩም ኣብ ምጥቓም ሓግዝዎም ኢኹም። ኣቢይ ክጥንቀቐ ከምዘለዎም ውን ግለጹሎም፣ ኣብ ምትሓዝ ግላዊ ሓበሬታን ስእልታትን ወይ ኣብ ቸት ማለትዮ። ቆልዑት ጸወታታት ወይ ኤፕስ ብዘይ ፍቓድ ወለዲ ካብ ኢንተርኔት ፈጺሞም ክስሕቡ የብሎምን። ምዝገባ ኣብ ማሕበራውያን መርበባት ብኩነታት ኣጠቓቕማ ብልምዲ ጥራይ ካብ ዕድመ 13 ንዮው ፍቐድ እዩ።

ናይ ቆልዑት ሓበሬታ መርበባት ንዕድመ ዝሰማምዑ ቀዳሞት ተመኩሮታት ኣብ ኢንተርኔት ክግበሩ ይሕግዙ እዮም። እዚኦም ናይ ፍልጠት መርበባት፣ መድላዩ ወብሳይታት ቆልዑት ወይ ናይ ቆልዑት ዜናታት ንኣብነት እዮም። ከምዚ ዚእመሰሉ መርበባት ከም መገቢ ገጽ ንናይ መዳህሰስ ፕሮግራም ፕሮፋይል ናይ ቆልዓ ብቐዓት እዮም። ኣየኖት መርበባት ብቐዓት ከምዝኸኑ ተቐጻጻሩ ከምኡ'ውን ነዚኦም ሽዑ ብሓባር ዳህስስዎም።

ናይ ኣረኣኢያ ተራ ከምዘለኩም ኣስተውዕሉ።

ወለድን ካልኣት ፈለጥቲ ሰባትን ንቆልዑትሲ ኣብ ምትሓዝ ሚዲያታት ኣረኣኢያታት እዮም። ስለዚ ናትኩም ልምድታት ሚዲያ ተቐጻጻሩ ኢኹም።

ቆልዑት ኣብ ብዙሓት ነገራት ናብ ወለዶም ይእንፍቱ ወይ ናብ ካልኣት ዓቢይቲ ፈለጥቲ። ንምትሓዝ ኤለክትሮኒክ ሚዲያታት ከኣ ልክዕ ከምኡ እዩ። እቶም ወለዲ ምስ ኣደቦም ንቆልዑቶም ጽቡቕ ኣብነት እንተ'ቲይናም ከምኡ'ውን ኣብ ስድራ ሕጋት እንተተመሰረቱም፣ ቆልዑት ብዝያዳ መጠነኛ ዝኸነ ኣጠቓቕማ ሚዲያ ከምዝመሃሩ ብመጽናዕትታት ክረኣ ይከእል።

ስለዚ ን ነፍሲ ወከፍኩም ልምድታት ሚዲያ ሕሰቡሎም ከምኡ ድማ ኣረኣኢያ ኩኑሎም፣ ንኣብነት ብዛዕባ ስኬትን/ ሞባይል ዘይተጠቀሙሉ ግዜ እንድሕር ኮይኑ። ኩሉ ግዜ ኣንላይን (ኣብ ኢንተርኔት) ክትከውን ከምዘየድልዩካ ከምኡ ድማ ዋላ ኣፍላይን ብዙሓት ደስ ዝብሉ ንጥፊታት ከምዘለው ኣርእዩ ኢኹም። ኣብ ሓባር ድራር፣ ኣብ ፍጻሜታት ቀዳሙ-ሰንበት ወይ ኣብ መንጎ ዝርርባት ሞባይልኩም ብዘይ ድምጺ ከምዝኸነ ወይ ብዘተኸለለ መጠን ኣብ ጣውላ ከምዘይኮነ ኣስተውዕሉ ኢኹም። ብኸምኡ ብዘወሓደ ናብ ካልእ ትዝንብሉ ከምኡ'ውን ምሉእ ኣቓልቦኹም ኣብቲ ሕጂ ትገብሩ ዘለኹም ክትእንፍቱ ትኸእሉ - ከምኡ'ውን ኣብቶም ዘለው ሰባት። ብመሰረት ሞባይልኩም፣ ታብላትኩም ወይ ኮምፕዩተርኩም ንቆልዑት ክርከቡ ከምዘይከእሉ ኣስተውዕሉ።

ነቲ ደረት ዕድመ ውን አኹብሩ ኢኹም።

ናይ ዕድመ ደረት ናይ ፊልምታት (FSK ወዘተ) ከምኡ'ውን ጸወታታት (PEGI፣ USK ወዘተ) አስተውዕሉ ከምኡ'ውን ብተወሳኺ እቲ ትሕዝቶ ንቆልዓኹም ብቑዕ እንተኾነ ሕሰቡ ኢኹም።

ደረት ዕድመ ናይ ሓዘዘ አንፊት ይህብ እዩ፣ ጸወታ፣ ፊልም፣ ፕሮግራማት ተለቪዥን ወይ ኤፕስ ብዕድመ ብቑዕ እንተኾነ ወይ ትሕዝቶ ዘይብቑዕ ክኸውን እንተኸኸለል ይሕብር እዩ። ኣብ ዝኾነ ጉዳይ ግና ውልቃዊ ዝኾነ ምግምጋም ኣገዳሲ እዩ፣ ምኽንያቱ ቆልዑት ዝተፈላለዩ መልሲታት የርእዩ። እዚ ማለት ዋላ ብዕድመ ዝተደረተ ትሕዝቶ ክርብጽ ወይ ስምዒታዊ መልሲታት ክስዕብ ይኸኸል።

ኣብ ናይ ቪዲዮ ጸወታታት እቶም ኣብ ምሉእ ኤውሮጳ ዘለው ማዕረ ዝኾኑ ምልክታት PEGI ሓደ ጸወታ ነዩናይ ጉጅለ ዕድመ ብቑዕ ከምዝኾነ ይሕብር (3፣ 7፣ 12፣ 16፣ 18)። ብተወሳኺ ኣብቲ ጸወታ ዓመጽ፣ ግብረ-ሰጋ፣ ድራጋት፣ ምፍልላይ፣ ጽዮፍ አዘራርባ፣ ዘፈርሕ ትሕዝቶ ወይ ናይ ጣላዕ ባእታታት እንተ ዝቐልቀሉ ብስእላውያን ምልክታታት ኣብቶም ባኮታት ክረክ ይከኸል እዩ።

ንፊልምታት ሲነማ ከምኡ'ውን ድምጻዊ-ስእላዊ መሳርሒታት እቲ ናይ ስዊዘርላንድ ኮሚሽን ምክልኻል መንእሰያት ኣብ ፊልም ምኽርታት ብዛዕባ ናይ ዕድመ ደረት እዩ ዝሕብር። ሓደሓደ ግዜ ኣብ መንጎ እቲ ናይ ዕድመ ደረት እንተላይ ሓደ ክብ ዝበለ ዝተመኸረ ዕድመ ይውሰኽ እዩ። ካብ ወጻኢ ናብ ጀርመን ዝኣተወ ስርሓት ፊልም ዝበዝሖ ግዜ FSK ዝብሃል ደረት ዕድመ (ወለንታዊ ርእሰ ቍጽጽር ናይ ጀርመን ቍጥባ ፊልም) ክግበረሉ እዩ።

ሚድያታት ዝኾነ መእለዩ ቆልዑት ኣይትክኡን'ዮም።

ኤለክትሮናዊ ሚድያታት ንምህዳእ ወይ ንምዝንባል ንቆልዑት ክጥቀሙ የብሎምን። ቆልዑት ነቲ ትሕዝቶ ሚድያ ኣብ ሓንጎሎም ክሰርሑዎ ክለው፣ ጥራይ ኣካላቶም ስቕ ይብል። ብዝተኻእለ መጠን እቶም ቆልዑት ኣብ ናይ መዓልታዊ ናብራ ጉዳያት ኣብ ተግባር ኣውዕልዎም።

ንቆልዑት ምትህድዳእ ክትገብርዎም ወይ ኣቃልቦኦም ከተዘንብል እንተደሊኹም ኤለክትሮናዊ ሚድያታት ሓዘዘት እዮም። ብሕልፊ ሓደ ነገር ቀልጢፍካ ከተሳልጥ እንተዘለካ ወይ ሓንሳዕ ህድኣት እንተዘድልየካ። እቶም ቆልዑት ብኸምኡ ግን ጥራይ ኣካላቶም ክህድእ እዩ ተለቪዥን ዝርእዩ ወይ ጸወታ ዝጻወቱ እንድሕር ኮይናም። እቲ ትሕዝቶ ሚድያ ሽዑ ብኣእምሮኦም ክሰራሕ ኣለዎ - እዚ ከኣ ውሽጣዊ ህውከት ክገብረሎም ይኸኸል።

ኣብ ክንዲኡ እቶም ቆልዑት ብዝተኻእለ መጠን ኣብ ናይ መዓልታዊ ናብራ ጉዳያት (ምሽማት፣ ምልዕዓል/ምስራዕ፣ ምኽሻን፣ ምጽራይ፣ ወዘተ) ክትወሃሃድዎም ፈትኑ። እዚ ንቆልዑት ብድሆ ክኸውን ይኸኸሉ ከምኡ'ውን ቅሩብ ናብኦም ዝመሓላለፍ ተሓታትነት።

ዋላ ንጥቕሚ መቐጻዕቲ ወይ ሞቕሽሽ፣ ሞባይል፣ ታብሊት፣ ተለቪዥን ወይ መጻወቲ ኮንሶል/መሳርሒ ብቑዓት ኣይኮኑን። ብኸም ኡ ኣገዳስነቶም ክባህ ይኸኸል። ሽዑ ነቶም ቆልዑት መጠነኛ ዝኾነ ኣጠቓቕማ ሚድያ ክትምህሮም እናኸበደ እዩ ዝኸይድ። ምፍርራሕን መቐጻዕትን ጎዳኢ ክኸውን ይኸኸል ምኽንያቱ እቶም ቆልዑት ሽዑ ኣብ ኢንተርነት ዝኾነ ክርእዩ ዘይግብኦም ነገር ክኸውሉ ይኹኑ፣ እዚ ዋላ ኣብ ኢንተርነት ኣብ ዘይፍቐደሎም ግዜ ተኸይኑ።

ከፋት ዝርርብ ካብ ናይ ፊልተር ዘለዎ ሶፍትዌር ኣገዳሲ እዩ።

ምስቲ/ታ ቆልዓ ከከም ዕድመኡ ብዝተመልከተ ብዛዕባ ዝሻቐሉ ትሕዝቶታት ተዘራረቡ።
ቲቪ፣ ኮምፕዩተር/ላፕቶፕ ከምኡ'ውን ታብለት ብዝተኻእለ መጠን ኣብ ክፍሊ ቆልዑት ኣንብርዎም ኢኹም። ፊልተር ዘለዎ ሶፍትዌር (ትእዛዛት ኮምፒተር) ጠቓሚ እዩ ግና ምሉእ ምክልኻእል ኣይህብን እዩ።

መእተዊ ንዕድመ ዘይሰማማዕ ትሕዝቶ ዝግግቱ ናይ ፊልተር ፕሮግራማት ኣብ ቆልዑት ናይ ግድን ከስተካኸሉ ኣለዎም። ግና ሚኒኒቲ ካብ ሚኒኒቲ ዋሕስ ምክልኻል ውን ኣይህቡን እዮም። እቶም ቆልዑት ኣየኖት ርክባታት ኣብ ምድህሳስ ኢንተርኔት፣ ኣብ ቸትስ/ምጽሓፍ ወይ ኣብ ማሕበራዊ መርበባት ከምዘለው ከርድኡ ኣገዳሲ እዩ።

ነገራት ብቀሊልን ንቆልዓ ምቕላ ዝኾነን ቋንቋ ግለጹ ኢኹም። ንኣብነት ብዛዕባ ኣርእስትታት ከም ዓመጽን ጸታውነትን ተዛረቡ፣ ስለምንታይ ከይደለኻ ኣብ ኢንተርኔት ዘረብሽ፣ ጽዩፍ ወይ ዝፈራርሕ ትሕዝቶ ክትጻነፍ ከምትኻእል ግለጹ። ቆልዑት ንግኹም ከውከሱ ክኻእሉ ንክፈልጡ ኣገዳሲ እዩ፣ ገለ ሓድሽ ነገር እንተዝርእዩ ወይ ገለ ስግንጢር ነገር እንድሕር ዝምከሩ።

ዓቢይትን ቆልዑትን ሓደ ኮምፕዩተር እንተ ዝኻፈሉ፣ ዝተፈላለዩ ኣካውንት/ኮንት ክግበሩ ኣለዎም። እንተላይ ቆልዑት ጥራይ ኣብ ኮምፕዩተር ኢንተርኔት ክረኽቡ ኣይክእሉን፣ ሞባይላት ከምኡ'ውን ካልእት ዋይፋይ ዝኻእሉ መሳርሒታት ከም iPod፣ ታብለት ወይ መጻውቲ ኮንሶላት መእተዊ ኢንተርኔት የቐርቡ።

ጥንቃቕ ምስ ግላዊ ሓበሬታን ርክብ ኣብ ኢንተርኔትን።

ምኽፋል ነፍሲ ወከፍ ግላዊ ሓበሬታን ስእልታትን ናይ ውልቅኻ ወይ ናይ ካልኣት፣ ጸገማት ከስዕብ ከምዝኻእል ምስ ቆልዑት ተዘራረቡ። ቆልዑት ምሳኹም ቅድም እንተ ዘይተዘራረቡም ግላዊ ሓበሬታ ከመሓላለፉ የብሎምን። ምስ ኣብ ኢንተርኔት ዘለው ርክባት ጥራይ ብመሰነይታ ዓቢይቲ ክራኽቡ ኣለዎም።

እቶም ቆልዑት ኣብ ምዝርጋሕ ግላዊ ሓበሬታ ጥንቃቕ ክህሉ ከመዘለዎ ክፈልጡ ኣለዎም ከምኡ ድማ ምሉእ ስም፣ ኣድራሻ፣ ቁጽሪ ተሌፎን ወይ ዕለት ትውልዲ ፈጺሞም ክህቡ የብሎምን። ንስም ፕሮፋይልን መዘውተሪ ስምን፣ ዋላ ውን ንኢመይል ሳጓ ክምረጽ ኣለዎ። ቆልዑት ኣብ ምስትኻኻል ፕሮፋይላትን ሕሳባት ኢመይልን ሓግዝዎም ኢኹም።

ን ኣገልግሎታት ማሕበራዊ ሚዲያታት ከም ስናፕቸት(Snapchat)፣ ኢንስታግራም፣ TikTop ወይ ዎትሴፕ ዝወሓደ ዕድመ ብመጠቐሚ ኩነታት ዝበዝሕ ግዜ 13 ዓመት እዩ። ንእስ ዝበሉ ቆልዑት ብወግዒ ፍቓድ ሕጋውያን ኣለዎም የድልዮም።

ሓንሳዕ ኣብ ኢንተርኔት ዝተዘርግሉ ጽሑፋት፣ ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ቀጺሎም ክዝርግሉ ከምዝኾኑ ፈጺምካ ክትፈልጥ ከምዘይትኻእል ግለጹሎም ነቶም ቆልዑት፣ ከምኡ'ውን ዝበዝሕ ግዜ ነገራት ክድምሰሱ ከምዘይክእሉ ሽዑ። እዚ እናፈለጥካ ምዝርጋሕ ዝኾነ ዓይነት ትሕዝቶ ቅድሚ ምዝርጋሕ/ ምስዳድ ክሕሰብ ኣለዎ።

እንተላይ ናይ ሓሶት ፕሮፋይላት ከምዘለው (ፌክ ፕሮፋይል) ንቆልዑት ኣረድእዎም። ኣብ ትሕተ ዕድመ ዘለው ቆልዑት ወሰንዎ ተገዳስነት ዘለዎም ሰባት ብዘሕ ግዜ ማሕበራውያን መርበባትን ቸትን ይጥቐሙሉ መታን ርክብ ክጅምሩ። ቆልዑት ኣብ ኢንተርኔት ሓደ ሰብ ክረኽቡ እንተደልዮም፣ ኩሉ ግዜ ብመሰነይታ ዓቢ/ብጹሕ ዝኣሊ ሰብ ክፍጸም ኣለዎ።

ሕጋዊ አተላሕዛ ምስ ስእልታት አስተውዕሉ ኢኹም።

ኩሉ ሰብ መሰል ውልቀ ስእሉ አለዎ። ቅድሚ ምዝርጋሕ ስእልታትን ቪዲዮታትን ፍቓድ ካብ ዝተሰኣሉ ሰባት ክሕተት አለዎ።

ኩሉ ሰብ መሰል ውልቀ ስእሉ አለዎ።

ከም ወሉዲ ወይ ዓቢ ዝኣሊ ሰብ ስለዚ ኩሉ ግዜ እዚ ዝሰዕብ ክትሓስብሉ አለኩም፤ ናይቶም ቆልዑት ኣየኖት ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ኣብ ኢንተርኔት ክትዘርግሉ ወይ ብዎትሴፕ ክትሰዱ ክትጥንቅቑ አለኩም። እቲ ሎሚ መስሓቕ ዝመሰል ዝኸውን ድሕሪ ቅሩብ ዓመታት ምናልባት ሕፍረት ክኸውን ይኸእል። ስእሊ ከም ትዝርግሉ ወይ ትሰዱ ምስ ቆልዑትኩም ተዘራረቡ ከምኡ ድማ ከመይ ከምዝደልዩዎ ሕተትዎም። ግና ብፍላይ ንንእስ ዝበሉ ቆልዑት ነዚ ንክግምግሙ ከቢድ ክኸውን ከምዝኸእል ውን አስተውዕሉ ኢኹም። ጥርጣረ እንተሎ ከምዚ ዓይነት ስእሊ ወይ ቪዲዮ ካብኹም ኣብ ኢንተርኔት ክርከብ ተደሊኹም ንነብስኹም ሕተቱ። ሓንሳዕ ኣንላይን ዝተገብረ ነገር ክድምስስ ዝበዝሕ ግዜ ከቢድ እዩ ወይ ብፍጹም ክድምስስ ዘይከኣል እዩ። ዝተዘርግሉ ቪዲዮታትን ስእልታትን (ወይ ካብኡ ዝግበር ስክሪንቶች) ከይፈለጥኩም ወይ ክትቈጻጸሩ ከይከኣልኩም ቀጺሎም ክዝርጋሉ ይኸእሉ።

ሕጊ መሰል ደራሲ ንጓኖት ስእልታት፣ ቪዲዮታት ከምኡውን ካልኣት ናይ ሚዲያ ትሕዝቶታት ይምልከት እዩ። እዚ እም ኣብ ቤት-ትምህርቲ ከምኡውን ብግሊ ንውልቃዊ ጥቕሚ ክጥቀሙ ይፍቓድ። ብዘይ ምሕባር ምንጭታት ከምዚ ዚአመሰሉ ትሕዝቶታት ግና ቀጺልካ ክትዘርግሉም ኣይፍቓድን። ባዕልኻ ኣምሲልካ ከምዝሰራሕካዩም ብፍጹም ክንገር ኣይፍቓድን።

ሕጋት ብዛዕባ ኣኸብሮታዊ አተላሕዛ ዋላ ኣኖላይን ብቕዓት አለዎም።

ኣብ ምስዳድ ርእይቶታትን መልእኽትታትን ኣኸብሮት ክህሉ ከምዘለዎ ንቆልዑት ምኽርዎም። ሓዲ ቆልዓ ኣብ ኢንተርኔት ከም ተጠቐዐ እንድሕር ዝስምዖ ኮይኑ፣ ብዕቱ ክውሰድ አለዎ። ኣብ ሳይበርሞቢንግ (ሞቢንግ/ ምልጋጽ)፣ ጽልኣታዊ ዘረባ ከምኡውን ምፍልላይ ብተወሳኺ ካብ ኪኢላታት ሓገዝ ምምጻእ ኣድላይ ክኸውን ይኸእል።

ገለ ሰብ ንኣብነት ኣብ ማሕበራዊ መርበባት ወይ ኣብ ጽሑፍ ኣብ ኢንተርኔት ብስርዓት እንተዝሕፈር ወይ እንተዝጽረፍ፣ ሳይበርሞቢንግ (Cybermobbing) እዩ ዝብሃል። ዋላ ምጽራፍ፣ ምፍልላይ ከምኡውን ምልካም ኣንጻር ካልኣት ኣብ ኢንተርኔት ሳሕቲ እዩ ዝቕልቀል። ብዙሕ ግዜ ብዛዕባ መብቁል፣ ሕብረት ቁርበት፣ ሃይማኖት፣ ጾታ ወይ ጾታዊ ዝንባላ ናይ ሰባት እዩ ዝኸውን።

ኣኸብሮታዊ ዝኾነ ምትሓዝ ኣብ ኢንተርኔት ኣገዳሲ ከምዝኾነ ንቆልዑት ኣረድኡ፣ ቀዳማይ ተመኩሮ ምስ ኢንተርኔት ክገብሩ እንከለው። እዚ ንምስዳድ መልእኽትታት ከምኡውን ኢመይላት እዩ ዝምልከት፣ እንተላይ ንምጽሓፍ ርእይቶ ኣብ ትሕዝቶታት ሚዲያ ወይ ንምዝርጋሕ ርእይቶታት።

ቆልዑት ኢንተርኔት ካብ ስርዓተ ሕጊ ነጻ ዝኾነ ቦታ ከምዘይኮነ ክፈልጡ አለዎም። ክብረት ካልኣት ሰባት ዝነድእ ወይ ዓመጽ ዝድፍእ ሰብ ክቕጻዕ ይኸእል። ዋላ'ን ሳይበርሞቢንግ ጭቡጥ ነገር ገበን እንተዘይኮይኑ ገበርቲ ብዝኾነ መቕጻዕቲ ክወሃቡ ይኸእሉ።

ቆልዑት ናይ ሳይበርሞቢንግ፣ ጽልኣት ዘለዎ ዘረባ ወይ ምፍልላይ ግዳይት እንተኾይኖም፣ ስእልታት ከምጥዩተር ከም መርትዖ ክዕቀቡ ኣገዳሲ እዩ። ኣብ ምውሳድ ሞያዊ ሓገዝ ኣይትወስውሱ ኢኹም።

ነቅጫታዊ ምሕሳብ ድገፉ ኢኹም።

ምስ ቆልዓኹም ብዛዕባ ኣርእስቲታት ከም ተምዖን መልእኽቲታት («Fake News») ተዘራረቡ ከምኡ'ውን ከመይ ከም ትፈጥርዎም ተዘራረቡ። ረክላም ከመይ ከምዝሰርሕ ግለጹ፣ ንኣብነት ረክላም ኣብ ውሽጢ ጸወታ ወይ ምንባር ፕሮዳክት ኣብ ናይ ኢንፍሉኦንዘር ቪዲዮታት።

መልእኽቲታት ከምኡ ድማ ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ሓቂ እንተኾይዮም ምፍራድ ሓደ ካብቶም ዝግበዩ ብድሆታት እዩ። ቆልዑት ትሕዝቶታት ሚዲያ ብነቅጫታ ንክምርምሩ ዘድልዮም ኣገባባት ሓግዙዎም። ኩሉ ነገር ሞያዊ ወይ ዕቱብ እንተ መሲሉ፣ ብርግጽ ሓቂ ግድን ክኸውን ከምዘይብሉ ተዘራረቡ።

ቆልዑት ዋላ ናይ ረክላም ኣገባባት ምስተቐልቀሉ ክርድኡ ኣለዎም፣ ንኣ. ኣብ ጸወታ ወይ ኤፕ ዝመጹ ረክላማት ወይ ቦታታት ኣብ ዩትዩብ ከምኡ'ውን ኣብ ዝፈትዉ ፕሮፋይላት ማሕበራዊ ሚዲያታት። ኣብ ከምዚ ናይ ረክላም ሽግራ ንንዘባዊ ተገዳስነት ከምዘሎ ግለጹ ኢኹም።

ብሕልፊ ኣብ ኢንፍሉወንሰር ዝብሃሉ ከምኡ ድማ ኣብ ዋኒን ረክላም ብዛዕባ ክመሓላለፉ ዘለዎም ነገራት እዩ ከም ንኣብነት ጽባቕታት ወይ ተራታት። ብዛዕባኡ ምስ ቆልዑትኩም ተዘራረቡ ከምኡ ድማ እቶም ዝተረከቡ ስእልታትን ቪዲዮታትን ዝበዝሑ ግዜ ከም ተቐይሮም ንገሩ። ብስእላዊ መስርሕ ሶፍትዌር ከም ፎቶሾፕ(Photoshop) ወይ ብካልኦት ፕሮግራማት ቆዳሕ ስእልን ቪዲዮን ክቐየር ይከኣል፣ ንኣብነት ኣብ ምምሕያሽ ቁርበት፣ ኣካላት፣ ጭዋዳ፣ ወዘተ።

ኣወንታውን ሃናጽን ምትሓዝ ሚዲያ ኣተባብዑ ኢኹም።

ሃናጺ ኣተሓሕዞ ምስ ኤለክትሮኖዊ ስእልታትን ቪዲዮታትን ሙዚቃን ድገፉ ኢኹም። ኢድናቂ ተመኰሮ ፍጻሜታት ክገብሩ ዝኸለሉ ጽቡቕታት ጸወታታትን ቪዲዮታትን ኣለው። እቲ ኢንተርነት ብዝተረፈ ዕብይ ዝበለ ምርጫ መምሃሪ ትሕዝቶን ኣስተምህሮታትን የቐርብ።

ብተሓታትነት እንተዝጥቀም ኮይኑ ኤለክትሮኖዊ ሚዲያታት ብዙሓት ጽቡቕታት ኣማራጺታት ይህቡ። ዩትዩብ ብመብርሂ ቪዲዮታት መለኡ፣ ማለት ኣብ ምምሃርን ምስላጥ ዕዮ ገዛን ዝሕግዙ መግለጺ ቪዲዮታት። ሽዑ ተኣማመንቲ ምንጭታት ከምኡ ድማ ብዕቱብ ዝተዳለዉ ቪዲዮታት ክርከቡ ኣገዳሲ እዩ፣ ትሕዝቶ ትምህርቲ ብትኽክል ምእንቲ ክመሓላለፍ። እቶም "How-to" ዝብሃሉ ቪዲዮታት ንኣይ ስጉም-ብ-ስጉም መምርሒታት የርእዩ፣ ንኣብነት ኣብ ምትንኻፍ፣ ምስእል ወይ ሙዚቃ ምግባር። ከምኡ'ውን ብዙሓት ጸወታታት ጥራይ ናይ ደስታ ዘይኮኑ እንተላይ ክቡር ትምህርታዊ መዳይ ኣለዎም።

ኤለክትሮኖዊ ሚዲያታት ብዝተፈላለዩ ዓይነት ብሃናጺ ክጥቀሙ ይከኣሉ። ናይ ስእሊ ወይ ድምጺ ዘንታታት፣ ብውልቂ ዝተገበሩ ብሎግስ፣ ቭሎግስ ወይ ፊልምታት ወይ ምናልባት ናይ ፕሮግራሚንግ ቤት ዕዮ ይኹን - ቆልዑት ብጸወታ ኤለክትሮኖዊ ክእለቶም ከምዕቡልን ክጥቐሙን ዝተፈላለዩ ኣማራጺታት ኣለው።

ከም ንጥፈት ስድራ ንኣብነት ገዮኸኒንግ(Geocaching) ከግበር ይከኣል፣ ሽዑ ሞባይል ንኤለክትሮኖዊ ህንቅሊተይ ዚኣመሰለ ጸወታ ክጥቀም ይከኣል።

መግለጽታት ብዛዕባ ምኽርታት ንምትሓዝ ኤለክትሮኒክ ሚዲያታት - ንመንእሰያት ዘለዎም ወለዲ

ቀስብቀስ ዝያዳ ርእሰ-ምምሕዳራዊ ንክኾኑ ኣፍቅዱ ኢኹም።

ኣብ ምትሓዝ ኤለክትሮኒክ ሚዲያታት ተሓታትነት ዘለዎም መንእሰያት፣ እቲ ዘድሊ መሰነይታ ኣብ ዓለም ሚዲያ ቅሩብ ብቅሩብ ክንከ ይኸእል። ግና ቀጺልኩም ተገዲስኩም ንምዝርራብ ድሉዋት ኩኑ።

መንእሰያት ኤለክትሮኒክ ሚዲያታት ብዙሕ ጊዜ ባዕሎም እዮም ዝጥቀሙሉ፣ ምስ ኣዕሩኽ ይዛረቡ ወይ ከይፈርሑ ሓድሽ ፕሮግራማት/ኤፕ ኣብ ሞባይል ይፍትኑ። ስለዚ ኣብ ተክኒካዊ ኣተሓሕዞ ቀልጢፎም ርግጸኛታት ክኾኑ። ክእለት ሚዲያ ግን ብሕልፊ ነቐፊታውን ተሓታትን ምትሓዝ ትሕዝቶታት ሚዲያ እዩ ዝሕዝ፣ ከምኡውን ተክኖሎጂውያን ኣማራጺታት። በዚ መዳይ'ዚ ተመኩሮ ህይወት (ከም ብጹሓት ዝተማልኡ) ዝበዝሕ ጊዜ ከም ተክኒካዊ ክእለት ማዕረ ኣገዳስነት ኣለዎ።

ንመንእሰያት ተዓዚብኩምም ኩሉ ጊዜ ኣብ ርኩብ ትረፉ ከምኡውን ቀስብቀስ ዝያዳ ናጽነት ኣፍቅዱ ኢኹም። ኩሉ ጊዜ ነቲ ኣብ ሚዲያ ዝዕንድሩ ተገደሱ ኢኹም፣ እንታይ ከምዝገብኩ ዘለው ብንጡፍ ሕተቱ ኢኹም። ብሓንሳብ ኣካለ ፊልም ንክትርእዩ ሓሳብ ትህቡ ወይ እትፈትዉ ጸወታ ብሓንሳብ ትጻወቱ ከምኡውን ብዛዕባኡ ሓበሬታ ትለዋወጡ።

ዝያዳ ርእሰ-ምምሕዳራዊ ምዃን ዝያዳ ተሓታቲ ምዃን ማለት ከምዝኾነ ምስቶም መንእሰያት ገለጽኩም ተዘራረቡ፣ ንኣብነት ብዛዕባ ክፍሊታት ቲክት፣ ዋላ ውን ናይ ውሕስነት መዳያት፣ ተኣፈፍቲ ኣርእስትታት ወይ ብመዳይ መጠነኛ ኣድብ ኣብ ዲጂታል/ኤለክትሮኒክ ዓለም።

ኣቓልቦኹም ኣብ ሚዛናዊ ኣመዳድባ መዘናግዒ ኣድሃቡ።

መንእሰያት ዲጂታል/ኤለክትሮኒክ ሚዲያ ጥራይ ክሕዙ ዘይኮኑ፣ ዋላ ካልኣት ናይ ዕረፍቲ ንጥፊታት ክገብሩ ኣስተውዕሉ ኢኹም፣ ንኣብነት ኣብ ደገ ምንቅስቓስ፣ ስፖርት ምግባር ወይ ምስ መዘናታቶም ምርኻብ። ስልክይና ብቐጥታ ብሚዲያ ኮምፒተር ክድምሰስ የብሉን። ብዛዕባ ልዕሊ መጠን ምጥቓም ተዘራረቡ ኢኹም። ምጥቓም ናይ ስክሪን ኮምፒተር ሚዲያታት ቅድሚኣ ዓራት ምኽድ ንምውሳድ ድቓስ የኸብዶ እዩ።

ጽብቕ ሚዛን/ውድን አብ መንጎ ኦንላይንን ኦፍላይንን ንጥፊታት ንፊዚካዊ ከምኡ ድማ ኣእምሮኣዊ ምዕባላ ቆልዑትን መንእሰያትን ኣገዩ ኣገዳሲ እዩ። ብሕልፊ ምንቅስቃስ ኣብ ዝኾነ ዕድሜ ኣድላይ እዩ - እንተላይ እቲ መዓልታዊ ናብራ ድሮ ኣብ ዝዓብዩ ዘለው ሰባት ውሑድ ኣካላታዊ ንጥፊት ስለዘለዎ።

ስልክይና ብቐጥታ ብሞባይል፣ ታብሊት ወይ መጻውቲ ኮንሶል ክድምሰስ የብሉን። ዋላውደ ተዘይገበርካ ሃናጺ ክእለት ክተባባዕ ከምዘይክእል ሎሚ ንፈልጥ ኢና። ሓደሓደ ግዜ ስልክይና ምጽማም ውን ንምዕባላ ባህሪ ሰብ ኣገዳሲ እዩ። ንናይ ኦፍላይን (ካብ ኢንተርኔት ወጻኢ) ንጥፊታት ምስቶም መንእሰያት ብኣንጎብ ሕሰብሎም ወይ መን ብዝነውሐ ግዜ ብዘይ ሞባይል፣ ኮምፕዩተር ወይ መጻውቲ ኮንሶል ክጻውር ከምዝክእል ውድድር ግበሩ።

ብዙሓት መንእሰያት ሞባይሎም ንምቅሳን እዮም ዝጥቀሙሉ - ዋላ ኣብዚ ኣየኖት ኦፍላይን ኣማራጺታት ሓደ ጥቕሚ ከምዘለዎም ብሓባር እንተ ተሓሲቡሉ ይረብሕ እዩ።

ካብ ኮምፕዩተር/ስኬሪን ነጻ ዝኾኑሎም ግዜታት ብኣንጎብ ወስኑ ኢኹም።

ንመንእሰያት ናይ ስኬሪን ዝተደረፉ ግዜታት ካብ ናይ ሚዲያ ዝተወሰኑ ግዜታት ዝያዳ ጥቕሚ ኣለዎ። ንጹራት ደረጃታት ስርዑ ከምኡ ድማ ከም ተኸተሉ ውን ኣስተውዕሉ ኢኹም። ካብ ዘይምክታል ሕጋጋት ዝመጹ ሳዕቤናት ካብ ቀዳምነት ንጹርን ፍሉጥን ክኾኑ ኣለዎም።

መንእሰያት ሞባይል ክጥቐሙሉ፣ ኣብ ኢንተርኔት ክውዕሉ፣ ተለቪዥን ክርእዩ ወይ ክጻውቱ ኩሉ መዓልቲ ክንደይ ግዜ ይፍቐደሎም፣ ከምኡ-ውን መዓስ በዚሑ እዩ። እዚ እም ሕቶታት ንቡራት እዮም ግና ጸብብቲ እዮም። ኣየናይ ትሕዝቶ ሞድያ ክውሰድ ከምዝኾነ ከምኡ-ውን ኣየናይ መደፍኢ ምክንያት ከምዘለዎ ወሳኒ እዩ። ብዝተረፈ መንእሰያት ኣብ ተገዳስነቶምን ባህርምን ዝተፈላለዩ እዮም። ዋላ ውን ኣብ ናይ ርእስ ነቐፊታ ክእለቶም፣ ስለዚ ሓፈሻውያን ቃላት ንቀጻሊ ግዜ ጠቓሚ ኣይኮነን። ነቲ ሓደ ቆልዓ ብዙሕ እንተኾይኑ ነቲ ካልእ ቆልዓ ድሓን ክኸውን ይክእል። ካልኣት ንጥፊታትን መዘናግዒ ተግባራትን ከምዘለው ኣገዳሲ እዩ።

ብዙሓት መንእሰያት ዋላ ባዕሎም ሕጋጋት ከምዝገብሩ ንኣብነት ዝወሓደ ግዜ ኣብ ሞባይል መታን ክውዕሉ ኣብ መጠይቓት ክረእ ይከኣል። እዚ ዝሰዕብ ክኸውን ይክእል፣ ምምላእ ባትሪ ሓንጻዕ ኣብ መዓልቲ ክኣክል ኣለዎ። ደረጃታት ግዜ ክስረቱ ኣለዎም ወይ እቲ ሞባይል ኣብ ምስላጥ ዕዮ ዝዩ፣ ኣብ ድራር ወይ ድሕሪ ፍሉይ ግዜ ኣብ ምሸት ክግደፍ ኣለዎ። ግና መንእሰያት እዚ እም ሕጋጋት ብጭቡጥ ክኸተሉ ከምዝኸብደም ውን ይሕብሩ።

እቶም ብጹሓት ብሓባር ዝተወሰነ ደረጃ ግዜታት ብጹኑዕ ክኸተል ከምዘለዎ ናይ ግድን ክስተውዕሉ ኣለዎም።

ናይ ኣረኣኢያ ተራ ከምዘለኩም ኣስተውዕሉ።

ወለድን ካልኣት ፈለጥቲ ሰባትን ንቆልዑትን መንእሰያትን ኣብ ምትሓዝ ሚዲያታት ኣረኣኢያታት እዮም። ስለዚ ናትኩም ልምድታት ሚዲያ ተቈጻጸሩ ኢኹም።

ከም ብጹሕ ዝ ኣለ ሰብ ኣብ መንጎ ካልእ ነገራት ኣብነት ክትኮኑ ትክእሉ፣ ብዛዕባ ስኬሪን/ ሞባይል ዘይተጠቀመሉ ግዜ እንድሕር ኮይኑ። ኣብ ሓባር ድራር፣ ኣብ ፍጻሜታት ቀዳሙ-ሰንበት ወይ ኣብ መንጎ ዝርርባት ሞባይልኩም ብዘይ ድምጺ ከምዝኾነ ኣስተውዕሉ ኢኹም። ብኸምኡ ብዝወሓደ ናብ ካልእ ትዝንብሉ ከምኡ-ውን ምሉእ ኣቓልቦኹም ኣብቲ ሕጂ ትገብሩ ዘለኹም ክትእንፍቱ ትክእሉ - ከምኡ-ውን ኣብቶም ዘለው ሰባት። እዞም ሕጋጋት ብኩሎም ምእንቲ ክኸተሉ፣ ንኣብነት ሓደ ቦታ ክትውሰን ትክእል፣ ኣብኡ ኩሎም ሞባይላት ንእዋን ሓባር ድራር ክኾኑ ወይ ኣብ ካልእ ናይ ሓባር ኦፍላይን ንጥፊታት ክግደፉ ኣለዎም። ነዚ ከኣ ንነፍስወከፍ ናይ ሚዲያ ልምድኹም ሕሰቡ ከምኡ-ውን ናይ ሚዲያ ትሕዝቶታት ብነቐፊታ ክትሓሰቡሉ ዘለውኹም ኣማራጺታት ተጠቐሙሉ፣ ንኡ ብኣንጎብ ምስቶም መንእሰያት ካስቲንግ-ሸው ክትርእዩ ወይ ኣካለ ፊልምታት ክትርእዩ ትክእሉ፣ እቶም ቀንዲ ተዋሳኢቲ ብኸመይ ተራእዮም፣ እንታይ ሳዕቤን የስዕብ።

ጥንቃቄ ምስ ግላዊ ሓበሬታን ርክብ ኣብ ኢንተርኔትን።

ምኽፋል ነፍሲ ወከፍ ግላዊ ሓበሬታን ስእልታትን ናይ ውልቅኻ ወይ ናይ ካልኣት፣ ጸገማት ከስዕብ ከምዝኸእል ምስ መንእሰያት ተዘራረቡ።
ቀዳማይ ምርኽኻብ ምስ ኣብ ኢንተርኔት ዘለው ርክባት ጥራይ ኣብ ህያውን ወግዓውን ቦታታት ክፍጸም ኣለዎ። ብዝተረፈ ሓዲ ፈላጥ ሰብ ብዛዕባ እቲ ዝመጽእ ዘሎ መራኽቢ ክሕበር ይግባእ።

ኣብ ማሕበራዊ መርበባት ይኹን ኣብ ኢንተርኔት ምሽማት ይኹን፣ ኣብ ኩሉ ቦታ ግላዊ ሓበሬታ ክንዘርግሎ ተኣዚዝና ኣለና። ንተወሳኺ ከኣ መሳርሒታት ከም ስማርት ዋትሽ (ናይ ኮምፕዩተር ሰዓት ኣብ ጉንቦ ኢድ) ወይ ናይ ኢንተርኔት cloud ኣገልግሎታት ኣለው፣ ብእኡ መእተዊ ብውልቂ ዝተዓቀበ ትሕዝቶ ካብ ዝኾነ ቦታ ይከኣል እዩ። ሕገ ምክልኻል ብሑትነት ካብ ግጉይ ኣጠቓቕማ ግላዊ ሓበሬታ ሓለዎ ኾይኑ። ኣብ ቀልጢፉ ዝነበርን ሰፊሕን ኢንተርኔት ግና ብዙሕ ግዜ ብከቢድ ክፍጸም ይኸእል (ብዙሓት ኣቅራብቲ ኣብ ወጻኢ ስለዝኾኑ)።

ብሕልፊ ኣብ ኢንተርኔት ክንድቲ ንጡፍ ዝኾኑ መንእሰያት ግላዊ ሓበሬታን ስእልታትን ካብኦም ክዘርጋሑ ወይ ካብ ካልኣት ምኽፋል ኣሸጋሪ ክኸውን ከምዝኸእል ክፈልጡ ኣለዎም። ሓንሳዕ ኣብ ኢንተርኔት ዝተገብረ ነገር ብዙሕ ግዜ ብድሕሪኡ ክድምሰስ ኣይክእሉን። ወይ ብዘይ ቍጽጽርን ፍቓድን ቀጺሉ ክዘርጋሕ እዩ።

እቲ ኣብ ማሕበራዊ መርበባት ንጡፍ ዝኾነ ሰብ ነቲ ምስትኸኻል ብሑትነት ከመሃር ኣለዎ ከምኡ ድማ ኩሉ ግዜ ክቈጽጾ ኣለዎ። ብኸምኡ እቶም መንእሰያት መን ጽሑፋት፣ ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ክርኢ ከምዘፍቐድ ክውስኑ ይኸእሉ። ዋላ ናይ ኣዕሩኽ ዝርዝራትን ነፍስ ወከፍ ላይክስ ንሓፋሽ ክኸፈሉ ኣየድልዮምን።

ኣብ ርክብ ኣንላይን እንተላይ ናይ ሓሶት ፕሮፋይላት ከምዘለው (ፊክ ፕሮፋይል) ክፍለጥ ኣለዎ። ኣብ ትሕተ ዕድመ ዘለው ቆልዑት ወሰባዊ ተገዳስነት ዘለዎም ሰባት ብዙሕ ግዜ ማሕበራውያን መርበባትን ቶትን ይጥቐሙሉ መታን ርክብ ክጅምሩ። ጥዑይ ዝኾነ ፕሮግራም ከምኡ ድማ ጥንቃቄ ኣብ ምዘርጋሕ ግላዊ ሓበሬታ (ስም፣ ኣድራሻ፣ ወዘተ) ከምኡውን ስእልታት ኣገዳሲ እዩ።

ሕጋዊ ኣተሓሕዛ ምስ ስእልታት ኣስተውዕሉ ኢኹም።

ኩሉ ሰብ መሰል ውልቀ ስእሉ ኣለዎ። ቅድሚኡ ምዝርጋሕ ወይ ምስዳድ ስእልታትን ቪዲዮታትን ፍቓድ ካብ ዝተሰኣሉ ሰባት ክሕተት ኣለዎ።

ኩሉ ሰብ መሰል ውልቀ ስእሉ ኣለዎ። እዚ ማለት ምስ ሓዲ ነብሰይ ዘለዎ ስእሊ ወይ ቪዲዮ እንታይ ከምዘፍጸም ባዕላይ እዩ ክውስን እኽእል። ባዕላይ ዝገበርኩ ካልኣት ሰባት ክረኣዩ ዝኸእሉ ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ቅድሚኡ ኣብ ኢንተርኔት ምዝርጋሕ፣ ነዚኡም ሰባት ቅድም ፍቓድ ክሓቱም ኣለኒ። ብዘይካ ሰባት እናፈለጡ ከሰኣሉ እንተደልዮም ኣብ ወግዓውያን ፍጻሜታት ከም ኮንሰርት ወይ ፍጻሜታት (ንኣ. ኣብ መርዓ)። ዋላ ወግዓዊ ኣገዳስነት እንተ ኣሎ ከም ንኣብነት ናይ ፕሮግራም ስእሊ ፖለሲ፣ እቲ ስእሉ ብቀሊል ክዘርጋሕ ይፍቐድ።

ሕገ መሰል ደራሲ ንጻኖት ስእልታት፣ ቪዲዮታት ከምኡውን ካልኣት ናይ ሚዲያ ትሕዝቶታት ይምልከት እዩ። እዚኡም ኣብ ቤት-ትምህርቲ ከምኡውን ብግሊ ንውልቃዊ ጥቕሚ ክጥቀሙ ይፍቐድ። ብዘይ ምሕባር ምንጭታት ወይ ፍቓድ ሕጋዊ ደራሲ ከምዚ ዓይነት ትሕዝቶ ቀጺሉ ክዘርጋሕ የብሉን። ባዕልኻ ኣምሰልካ ከምዘሰራሕካዮም ብፍጹም ክንገር ኣይፍቐድን። እንተላይ ነጻ ትሕዝቶታት ኣለው (ብእንግሊዝኛ free/open contents)፣ ብነጻ ክጥቀሙ ይፍቐድ። መጠቐሚ መሰላት ምቕጽጽጽ ኣብ ዝኾነ ጉዳይ ኣገዳሲ እዩ።

ብዛዕባ ስእልታት ዓመጽን ስእለ ጽዮናን ተዘራረቡ ኢኹም።

ብርቱዕ ዓመጽን ቆልዑት ዘርእዩ ናይ ጽዮና ስእልታትን ዘይሕጋውያን እዮም። ትሑት ዕድመ ዘለው መንእሰያት ዝገብሩ ወሰባዊ ስእልታት ከምኡ'ውን ምስ ካልኣት እንተዝኻፈሉ (Sexting)፣ ዘይሕጋውያን ናይ ጽዮና ትሕዝቶታት እዮም። ትሕቲ ዕድመ 16 ዘለው ቆልዑት ስእለ ጽዮና ምርኣይ እንተላይ ክቐጻዕ ይኽእል።

ብኤለክትሮኒክ ሚዲያታት መርከቢ ዓማጺ ወይ ጽዮና ዝኾነ ትሕዝቶ ይቐልል እዩ ከምኡ'ውን ዋላ ፕሮግራማት ምክልኻል መንእሰያት ምሉእ ዋሕስ ምክልኻል ኣይህቡን እዮም። ብዙሕ ግዜ ኣብ ቤት-ትምህርቲ መን ቀንዲ ማራኺ ቪዲዮ ረኺቡ ከምዘሰድድ ውድድር ይካየዱ። እቶም ዝዓብዩ ዘለው ከሕርቕ ይፈትዉ ወይ ንያታዊ ሞራል ይቐውሙ እዮም።

ሕጋዊትን እንዳታትን ኣብዚ ብዙሕ ኣይሰርሑን እዮም። ዝሰዕቡ ዝርርባት ይሕሹ፣ ዓማጺ ወይ ጽዮና ትሕዝቶ ክረእዩን ከመሓላልፉን ከለው እንታይ መደረኺ ምኽንያት ኣለዎ፣ እቶም መንእሰያት ሽዑ ከመይ ይሰማዑ፣ እቶም ትሕዝቶታት እንታይ ሳዕቤን ኣለዎም።

እቶም መንእሰያት ዋላ ክቐጻዑ ከምዘኽእሉ ይፈልጡ ድዮም። ንኣብነት ፖሊስ ኣብ ሞባይል ጨካን ዓማጽ ዘለዎ ቪዲዮ ወይ ስእለ ጽዮና እንድሕር ረኺቡ፣ ምውናንን ምምሕራፍን ክብረት ሰባት ብብርቱዕ ዝገብሩ ዘሎ ናይ ሚዲያ ትሕዝቶ ክልኩል እዩ። ዘይሕጋዊ ስእለ ጽዮና ወሰባዊ ተግባራት ምስ ቆልዑትን እንሰሳታትን ወይ ዓመጽቲ ተግባራት ይሕዝ እዩ። ብሓፈሽኡ ዝኾነ ናይ ስእለ ጽዮና ትሕዝቶ ንትሕተ 16 ዕድመ ዘለው ክርከብ ዮብሉን - ከምዚ ዓይነት ትሕዝቶ ክረእዩ ወይ ከሰደደሎም ክልኩል እዩ።

ብመሰረት መንእሰያት ሕማቕ ወይ ጥራሕ ነብሶም ዘለው ስእልታት ወይ ቪዲዮታት ናብ ዝኾነ ክሰዱ ከምዘይብሎም ከምከሩ ኣለዎም። ግብረ-ስጋዊ ስእልታት ዋላ ከም መረጋገጺ ፍቕሪ፣ ንፍሊርት ምግባር ወይ ከም ፈተና ክጥቀሙ ይከኣሉ - "Sexting" ውን ይብሃል እዩ። እዚ እንተዝፍጸም ኮይኑ ነዚ ተግባር እንተትፈርዱ ረብሓ ዮብሉን። ክሳብዚ ኣንታይ ከምዘበጽሐ ክትርድኡ ፈትኑ። ጽቕጠት እንተ ደኣ ዝግበር ንፖሊስ ሓብሩ ኢኹም።

ትሕተ ዕድመ ዘለው መንእሰያት ንኣብነት ጥራሕ ነብሶም ከለው እንተዘሰኣሉ፣ ኣብ ምስራሕ ስእለ ጽዮና ክልኩሙ ይከኣሉ።

ሕጋዊት ብዛዕባ ኣኽብሮታዊ ኣተሓሕዛ ዋላ ኣኖላይን ብቐጻት ኣለዎም።

ኣብ ምስዳድ ርእይቶታትን መልእኽትታትን ኣኽብሮት ክህሉ ከምዘለዎ ንመንእሰያት ምኽርዎም። ገለ ሰብ ኣብ ኢንተርነት ከም ተጠቐዕ እንድሕር ዝስምዎ ኮይኑ፣ ብዕቱ ክውሰድ ኣለዎ። ኣብ ሳይበርሞቢንግ (ሞቢንግ/ ምልጋጽ)፣ ጽልኣታዊ ዘረባ ከምኡ'ውን ምፍልላይ ብተወሰደኹ ካብ ኪኢላታት ሓገዝ ምምጻእ ኢድላይ ክኸውን ይኽእል።

ኣብ ኢንተርነት ሰባት ከም ኣብ ሓቀኛ ህይወት ስለዘይረኽቡ ከምኡ'ውን ብዙሕ ግዜ ብስሙ-ስውር ስለዝኾኑ ገለኣም መዘውተርቲ ሞራል እንታይ ከምምጻኹ ይርስዑ። ኣሉታውያን ሳዕቤናት ሳሕቲ ኣይኮኑን። ገለ ሰብ ንኣ ኣብ ማሕበራዊ መርበባት ወይ ኣብ ጽሑፍ ብንውሕ ዝበለ ግዜ እንተዝሕፈር ወይ እንተዝጸረፍ፣ ሳይበርሞቢንግ(Cybermobbing) እዩ ዝብሃል። ዋላ ምጽራፍ፣ ምፍልላይ፣ ምልካምን ጽልኣትን (Hate Speech) ብሰንኪ መበቆል፣ ሕብሪ ቁርበት፣ ወሰባዊ ዝንባላ፣ ሃይማኖት ወይ ዓለምለኸዊ ኣረኣኣያታት ኣለው።

ንመንእሰያት ኣብ ኢንተርነት ኣኽብሮት ክህልዎም ከምዘለዎም ንገርዎም። እዚ ንምስዳድ መልእኽትታት ከምኡ'ውን ኢመይላት እዩ ዝምልከት፣ እንተላይ ንምጽሓፍ ርእይቶ ኣብ ትሕዝቶታት ሚዲያ ወይ ንምዝርጋሕ ርእይቶታት።

መንእሰያት ኢንተርነት ካብ ስርዓተ ሕገ ነጻ ዝኾነ ቦታ ከምዘይኮነ ክፈልጡ ኣለዎም። ክብረት ካልኣት ሰባት ዝነድእ ወይ ዓመጽ ዝድፍእ ሰብ ክቐጻዕ ይኽእል። ዋላ ኳ ሳይበርሞቢንግ ጭቡጥ ነገር ገበን እንተዘይኮይኑ ገበርቲ ብዝኾነ መቐጻዕቲ ክወሃቡ ይኽእሉ፣ ንኣብነት ብሰንኪ ምክፋእ፣ ምጽላም ወይ ታህዲደ-ምቕላዕ።

ቆልዑት ናይ ሳይበርሞቢንግ፣ ጽልኣት ዘለዎ ዘረባ ወይ ምፍልላይ ግዳያት እንተኾይኖም፣ ስእልታት ኮምፕዩተር ከም መርትዖ ክዕቀብ ኣገዳሲ እዩ። ኣብ ምውሳድ ሞያዊ ሓገዝ ኣይትወስውሱ ኢኹም።

ነቕፌታዊ ምሕሳብ ድገፉ ኢኹም።

ምስ ቆልዓኹም ብዛዕባ ኣርእስቲ ተምዖን መልእኽትታት («Fake News») ከምኡ'ውን ከመይ ከተረጋግጸም ከምትኽእል ተዘራረቡ። ብኣብነት መንበሪ ፍርያት/ፕሮዳክት ወይ ኣብ ጸወታ ዘለው ቀረባት፣ ረክላም ከመይ ከምዝሰርሕ ተዛተዩ ኢኹም።

ቆልዑት ትሕዝቶታት ሚዲያ ብነቕፌታ ንክምርምሩ ኣብ ዘድልዮም ኣገባባት ሓዘዎም ኢኹም። ኩሉ ነገር ሞያዊ ወይ ዕቲብ እንተ መሲሉ፣ ብርግጽ ሓቂ ግድን ክኸውን ከምዘይብሉ ተዘራረቡ። ኣየናይ ምኽንያት ኣብ ናይ ሓሶት ዜና ክህሉ ከምዝኽእል ከምኡ'ውን እንታይ ተኣማሚኒ ምንጪ ሓበሬታ ከምምዃኑ ኣርእዩ ኢኹም።

ቆልዑት ዋላ ናይ ረክላም ኣገባባት ምስተቐልቀሉ ክርድኡ ኣለዎም፣ ንኣ. ኣብ ጸወታ ወይ ኤፕ ዝመጹ ረክላማት ወይ ቦታታት ኣብ ዩትዩብ ከምኡ'ውን ኣብ ናይ ማሕበራዊ ሚዲያታት መርበባት። ኣብ ከምዚ ናይ ረክላም ሽግራ ገንዘባዊ ተገዳስነት ከምዘሎ ግለጹ ኢኹም።

ብሕልፊ ኣብ ኢንፍሎ-ወንሰር ዝብሃሉ ከምኡ ድማ ኣብ ዋህን ረክላም ብዛዕባ ከመሓላለፉ ዘለዎም ክብርታት እዩ ከም ንኣብነት ጽባቕታት። ብዛዕባኡ ምስ ቆልዑትኩም ተዘራረቡ ከምኡ ድማ እቶም ዝተረኣዩ ስእልታትን ቪዲዮታትን ዝበዝሑ ግዜ ከም ተቐይሮም ከምኡ'ውን ሓቂ ከምዘየርእዩ ንገሩ። ብስእላዊ መስርሕ ሶፍትዌር ከም ፎቶሾፕ(Photoshop) ወይ ብካልኣት ፕሮግራማት ቅዳሕ ስእልን ቪዲዮን ክቐየር ይከኣል፣ ንኣብነት ኣብ ምምሕያሽ ቁርበት፣ ኣካላት፣ ጭዋዳ፣ ወዘተ።

ነቲ ደረት ዕድመ ውን ኣኹብሩ ኢኹም።

ነቲ ደረት ዕድመ ኣብ ፊልምታት (FSK ወዘተ) ከምኡ'ውን ኣብ ጸወታታት (PEGI፣ USK ወዘተ) ኣኹብሩ ኢኹም።

ደረት ዕድመ ናይ ሓገዝ ኣንፈት ይህብ እዩ፣ ጸወታ፣ ፊልም፣ ፕሮግራማት ተለቪዥን ወይ ኤፕስ ብዕድመ ብቐዕ እንተኾኑ ወይ ትሕዝቶ ዘይብቐዕ ክኸውን ምስዝኽእል ይሕብር እዩ። ኣብ ዝኾነ ጉዳይ ግና ውልቃዊ ዝኾነ ምግምጋም ኣገዳሲ እዩ፣ ምኽንያቱ መንእሰያት ዝተፈላለዩ መልስታት የርእዩ። እዚ ማለት ዋላ ብዕድመ ዝተደረተ ትሕዝቶ ክርብጽ ወይ ስምዒታዊ መልስታት ከስዕብ ይኽእል።

ኣብ ናይ ቪዲዮ ጸወታታት እቶም ኣብ ምሉእ ኤውሮጳ ዘለው ማዕረ ዝኾኑ ምልክታት PEGI ሓደ ጸወታ ነየናይ ጉጅለ ዕድመ ብቐዕ ከምዝኾነ ይሕብሩ (3፣ 7፣ 12፣ 16፣ 18)። ብተወሳኺ ኣብቲ ጸወታ ዓመጽ፣ ግብረ-ስጋ፣ ድራጋት፣ ምፍልላይ፣ ጽዮፍ ኣዘራርባ፣ ዘፈርሕ ትሕዝቶ ወይ ናይ ጣላዕ ባሕታታት እንተ ዝቐልቀሉ ብስእላውያን ምልክታታት ኣብቶም ባኮታት ክረክብ ይከኣል እዩ።

ንፊልምታት ሲነማ ከምኡ'ውን ድምጻዊ-ስእላዊ መሳርሒታት እቲ ናይ ስዊዘርላንድ ኮሚሽን ምክልኻል መንእሰያት ኣብ ፊልም ምኽርታት ብዛዕባ ናይ ዕድመ ደረት እዩ ዝሕብር። ካብ ወጻኢ ናብ ጀርመን ዝኣተወ ስርሓት ፊልም ዝበዝሑ ግዜ FSK ዝብሃል ደረት ዕድመ (ወለንታዊ ርእሰ ቍጽጽር ናይ ጀርመን ቍጥባ ፊልም) ክግበረሉ እዩ።

አወንታውን ሃናጽን ምትሐዝ ሚዲያ አተባብሎ ኢኹም።

ሃናጺ ኢተሓሕዛ ምስ ኤለክትሮናዊ ስእልታትን ቪዲዮታትን ሙዚቃን ድገፉ ኢኹም።
አድናቂ ተመኩሮ ፍጻሜታት ክገብሩ ዝኸእሉ ጽቡቕታት ጸወታታትን ቪዲዮታትን ኣለው። እቲ
ኢንተርኔት ብዝተረፈ ዕብይ ዝበለ ምርጫ መምሃሪ ትሕዝቶን ኣስተምህሮታትን የቐርብ።

ብተሓታትነት እንተተጠቐምም ኤለክትሮናዊ ሚዲያታት ብዙሓት ጽቡቕታት ኣማራጺታት ይህቡ። ዩትዩብ ብመብርሂ ቪዲዮታት መሊኡ፣ ማለት ኣብ ምምሃርን ምስላጥ ዕዮ ገዛን ዝሕግዙ መግለጺ ቪዲዮታት። ሽዑ ተኣማመንቲ ምንጭታት ከምኡ ድማ ብዕቲብ ዝተዳለዉ ቪዲዮታት ክርከቡ ኣገዳሲ እዩ፣ ትሕዝቶ ትምህርቲ ብትኽክል ምእንቲ ክመሓላለፍ። እቶም "How-to" ዝብሃሉ ቪዲዮታት ናይ ስጉም-ብ-ስጉም መምርሒታት የርእዩ፣ ንኣብነት ኣብ ሃገራዊ ንጥፊታት ከም ምስኣል ወይ ሙዚቃ ምግባር፣ ኣብ ምስልማት ወይ ምቅምቃም፣ ኣብ ጥበባዊ ነገራት ወይ ኣብ ፕሮግራማት ኮምፕዩተር። ከምኡ'ውን ብዙሓት ጸወታታት ጥራይ ናይ ደስታ ዘይኮኑ እንተላይ ክቡር ትምህርታዊ መዳይ ኣለዎም።

ኤለክትሮናዊ ሚዲያታት ብዝተፈላለዩ ዓይነት ብሃናጺ ክጥቀሙ ይከኣሉ። ናይ ስእሊ ወይ ድምጺ ዘንታታት፣ ብውልቂ ዝተገበሩ ብሎግስ፣ ቭሎግስ ወይ ፊልምታት ወይ ምናልባት ናይ ፕሮግራሚንግ ቤት ዕዮ ይኹን - መንእሰያት ብጸወታ ኤለክትሮናዊ ክእለቶም ክምዕቡልን ክጥቐሙን ዝተፈላለዩ ኣማራጺታት ኣለው። ከም ንጥፊት ስድራ ንኣብነት ገዮኸሺንግ(Geocaching) ክግበር ይከኣል፣ ሽዑ ሞባይል ንኤለክትሮናዊ ህንቅሊታይ ዚኣመሰለ ጸወታ ክጥቀም ይከኣል።